

OOMS

Oos Mergellandsjaop

jaargang 38 | editie 1.2023

Dèh-Kom

OMS

Oos Mergellandsjaap

Voorzitter

Raymond Schepers
Molenveld 15, 6361 EP Nuth
+31 (0)45 5245105
voorzitter@mergellandschaap.nl

Secretaris

Judith Janssen
Kerkplein 10, 6243 NC Geulle
+31 (0)43 3640 161
+31 (0)6 5249 7948
secretaris@mergellandschaap.nl

Penningmeester

Hans Chiaradia
Molenweg 3, 6268 NG Bemelen
+31 (0)6 5331 3258
+31 (0)43 407 83 00
hans.chiaradia@planet.nl
NL40 INGB 067.95.12.721

Public Relations

Vacant
pr@mergellandschaap.nl

Algemene Zaken

Harrie Huijben

Stamboekadministratie

Maurice Vaessen
schapenadm@mergellandschaap.nl

Organisatie keuringen

Aad Blokland
oms.keuringen@gmail.com

Redactie

Judith Janssen
Janke Faber
redactie@mergellandschaap.nl

Website

www.mergellandschaap.nl

Vormgeving

Jaak Crasborn
Crasborn Communicatie Vormgevers
www.crasborn.nl

Coverfoto: Hilde Hendriks

In deze editie

Van de redactie	3
Van de voorzitter - Nieuw leven in de weide	4
Wat doet u met uw oude Dèh-Kom?	5
Registreren van nieuwe lammeren	5
Van de FTC - De Voeskop	6
Kampioenen!	9
Zwart, wit of bont? Fokken met zwarte Mergellandschapen	10
Antieke scheerstoel	13
Boekvertaling	14
Het gulden vlies	16
IJsland - deel 2: Winterse wolverwerking op IJsland	18
De herders uit Arcadia	22
In het nieuws	23

Van de **redactie**

Kleur en variatie

Het voorjaar kwam dit jaar langzaam op gang. Lang bleef het nat en grauw. Nu wordt het eindelijk warmer en zien we niet alleen de bladeren aan de bomen verschijnen maar ook de eerste bloemen. De prachtige appelbloesem, de paarse judaspenning, de gele boterbloemen, de roze koekoeksbloemen en de witte bloemetjes van Look-zonder-look.

Ook de eerste Dèh-Kom van 2023 bevat veel kleur: met de prachtige, roodbruine koppen van de Voesköp en een artikel over het fokken van zwarte Mergellandschappen. We duiken de geschiedenis in met een artikel over het gulden vlies en maken kennis met een prachtig geïllustreerd Engels prentenboek en de portretten van blozende herders van Arcadia. Elke editie opnieuw prijzen we onszelf gelukkig dat we, dankzij de kosteloze inzet van Crasborn Communicatie Vormgevers, in staat zijn om een professioneel ogend verenigingsblad uit te geven dat vol staat met foto's in fullcolour. Het maakt Dèh-Kom tot een aantrekkelijk magazine waar we als vereniging mee voor de dag kunnen komen.

Een maand of twee geleden sprak een redactielid met een van de OMs-leden van het eerste uur. Ondanks diens gevorderde leeftijd, voelde hij zich nog altijd zeer verbonden met het Mergellandschaap en de vereniging als zodanig. Trots vertelde het lid dat hij nog alle verenigingsbladen in zijn bezit had die ooit door OMs waren gemaakt. In den beginne heette het blad simpelweg 'INFO'. Het had een bescheiden A5-formaat, werd gestencild op de school waar een van de redactieleden werkte als leraar en verscheen in zwart-wit. Maar ondanks de eenvoud, zei het lid, stond het blad elke keer vol interessante en lezenswaardige artikelen waardoor hij in de loop der tijd veel over schapen had geleerd. Eigenlijk miste hij deze diepgang wel eens in het huidige magazine, zo voegde hij er nog een beetje aarzelend aan toe. Al besepte hij ook dat er tegenwoordig een veelheid aan bronnen beschikbaar is voor hen die hun kennis over schapen willen vergroten. En tja die foto's, daar kon de oude INFO écht niet aan tippen!

Als redactie proberen we elke keer weer een gevarieerde mix te maken van amusante en informatieve artikelen, mooie foto's en nieuws over de vereniging. Wilt u graag dat we aandacht besteden aan een bepaald onderwerp? Laat het ons weten! Of beter nog, neem contact met ons op zodat we samen kunnen kijken of we er 'iets mee kunnen'.

We wensen u veel leesplezier met deze volle, kleurrijke en - toch ook wel weer - gevarieerde Dèh-Kom.

Nieuw leven in de weide

Het voorjaar van 2023 is begonnen. Bij ons en bij de meeste OMs-leden lopen weer vele nieuwe Mergellandschaaplammeren rond: het springt en rent in de wei. Wat is dit toch een prachtig gezicht.

Vele kijklustigen hebben hier plezier aan. Ook worden er regelmatig foto's van onze lammeren gemaakt. Meestal volgt een kort praatje. Dit is een unieke kans om ons Mergellandschaap te 'promoten'. Mogelijk levert dit nieuwe leden op in de nabije toekomst.

Het is bijna zover. De nieuwe OMs-website staat in de startblokken om op het web te verschijnen. Op deze website worden onze Mergellandschappen en onze vereniging

positief in het licht gezet. Schroom niet om (straks) via sociale media onze website te promoten. Hopelijk kunnen wij nieuwe leden enthousiasmeren om te starten met het fokken van Mergellandschappen.

Tijdens de drukbezochte ALV hebben wij veel OMs-thema's kunnen bespreken. Dit bewijst dat OMs een levendige vereniging is. Van en met elkaar leren is iets waar veel leden tijdens gezamenlijke bijeenkomsten gebruik van maken.

Ik hoop jullie allen te ontmoeten tijdens de OMs voorjaarswandeling of een andere OMs activiteit.

Raymond Schepers, voorzitter OMs

Wat doet u met uw oude Dèh-Kom?

De vereniging hoopt natuurlijk dat u, als lid van OMs, zo af en toe probeert om het Mergellandschaap onder de aandacht te brengen van uw vrienden, familie, kennissen en collega's. Om het Mergellandschaap en de vereniging te promoten, gaf een van onze leden de tip om oude Dèh-Koms niet weg te gooien, maar ze bijvoorbeeld neer te leggen in de koffiehoeke op het werk, de wachtkamer van de dierenarts of de tandarts. Het lid zelf neemt oude Dèh-Koms mee naar evenementen en demonstraties waar ze aan deelneemt en plakt op de bladen een sticker met de tekst 'inkijkexemplaar'.

Niet iedereen van ons gaat regelmatig naar dit soort gelegenheden en sommige leden vinden het leuker om hun Dèh-Kom te bewaren. Dat mag natuurlijk ook, maar we zouden het wel zonde vinden als al die prachtige Dèh-Koms na eenmaal lezen bij het oud papier terecht komen!

Wat doet u met uw oude Dèh-Kom? Misschien kunt u er iemand anders nog mee plezier in en het Mergellandschaap op die manier onder de aandacht brengen? ■

Foto's: Willem Eickmans

Registreren van nieuwe lammeren

Het stond al in de eerste nieuwsbrief van dit jaar, maar de leden die er nog niet aan zijn toegekomen verzoeken we vriendelijk om de pasgeboren lammeren te registreren in Falcoo. Als u de vereniging hiervoor heeft gemachtigd, hoeft u verder niets te doen. De schapenadministratie zorgt er dan voor dat uw lammeren bij de RVO worden geregistreerd.

Wat u in elk geval niet moet doen is mutaties doorvoeren in het I&R systeem van de RVO en daarna proberen om de gegevens bij te werken in Falcoo. Dat is namelijk niet mogelijk en bezorgt de schapenadministratie veel werk om de gegevens opnieuw op orde te krijgen! Hetzelfde geldt voor het afvoeren van schapen door sterfte, vermissing of bij verkoop: pas uw gegevens aan in Falcoo en – alleen als u geen machtiging heeft verleend – voer de wijziging daarna pas door in het I&R systeem.

Bij twijfel is het beter om eerst contact op te nemen met de schapenadministratie of (eventueel) bij de voorzitter of het secretariaat van de vereniging. ■

Kenmerken van de Voeskop bij een ooi uit de kudde van Lars Vossen. Foto: Judith Janssen.

Op de ALV, waarbij ik helaas niet aanwezig was, is naar aanleiding van de uitreiking van het certificaat van verdiensten aan Lars Vossen, het 'Voeskop Mergellandschaap' besproken. Men dacht hierbij aan een schaap met een bijna volledig bruine kop, maar over een meer gedetailleerde beschrijving bleven de meningen verdeeld.

Dat er discussie is over het uiterlijk van een Voeskop is begrijpelijk want, voor zover ik weet, zijn er in Nederland helaas geen echte Voeskop Mergellandschappen meer aanwezig. Een van de laatste waren van Wil Smeets (overleden in 2018). In zijn poging om de Voeskop in stand te houden, kreeg hij helaas te maken met inteelt.

Ook heb ik later nog enkele mooie Voeskop ooiën gezien bij de abdij van Mamelis die toen samen met Jo Van Gelder Mergellandschappen hield. De discussie tijdens de ALV heeft mij ertoe aangezet om te zoeken naar de oorsprong van het Voeskop Mergellandschaap. Zeer waarschijnlijk is deze kleurslag voortgekomen uit de 'Ardense Voskop'.

Het Ardens schaap

Het Ardens schaap komt van oudsher voor in onze streken en werd geroemd om de kwaliteit van zijn vlees. Op het einde van de 18e eeuw was zelfs de koning van Frankrijk vertekkerd op het Ardens schaap. Dit was te danken aan Dom Nicolas Spirlet (1715- 1794), de laatste abt en heer van Saint Hubert. Spirlet onderhield een gewichtige correspondentie met de hofhoudingen van Parijs, Wenen, Brussel en Luik. Aan het Franse hof moest hij om de 14 dagen 25 van de beste Ardense schapen leveren. Ook bracht hij schapen naar Frankfurt.

Nieuw leven

Uit zijn correspondentie weten we dat de abt het Ardens schaap nieuw leven wilde inblazen. Het was hem niet om de wol te doen: hij wilde een superieure kwaliteit schapenvlees produceren die nergens zijn gelijke kende. Daartoe kocht hij schapen in de Condroz, een streek in de provincie Luik en Luxemburg, de Kempen maar ook in Frankrijk en zelfs in Spanje. Vervolgens gaf hij de kloosterboerderijen van Clermont, Séviscourt, Jure, Jemelle en Terwagne de opdracht om zich toe te leggen op de productie van schapenvlees. Helaas valt uit de brieven van Spirlet niet op te maken hoe het Ardens schaap eruit zag of wat de invloed van de ingevoerde schapen op het ras was.

Het Ardens schaap in de 19e eeuw

Enige duidelijkheid over het uiterlijk van het Ardens schaap verkrijgen we uit een document dat in 1809 werd opgemaakt door de perfect van Neufchâteau voor het Franse departement van bosbouw. Een Ardense ooi woog 10 – 11 kilo en een ram 15 - 16 kilo. Vermoedelijk gaat het hier om het slachtgewicht. Ze gaven 600 tot 900 gram fijne wol. Ongeveer 10 procent hiervan werd lokaal verwerkt in kousen, hoeden en grove dekens.

Voeskop

Van de FTC

Tekst: Georges Janssen

Ardense Voskop. Foto: Henk Riswick.

De rest werd opgekocht door de wolmolens van Sedan en Reims in Frankrijk. Du Rondeau had het in deze tijd ook over de grillige kleuren van het Ardens schaap.

In 1834 schreef de gouverneur van de provincie Luxemburg dat de bevolking nog in hoofdzaak een herdersbestaan leidde. Het vee beschikte over kwaliteiten die men nergens anders terugvond. Over het schaap schreef hij dat het uiterst fijn en aromatisch vlees verschaftte, het lekkerste in zijn genre.

In het begin van de 19e eeuw waren er nog relatief veel zuivere Ardense schapen en bestond ook weerstand tegen het inkruisen van buitenlandse rassen. Later zou deze weerstand afnemen en vonden kruisingen plaats met onder andere Hampshire Down, Suffolks (met de kenmerkende zwarte koppen) en Solognotes (met bruine kop en bruine poten).

Vroegere beschrijvingen van het Ardens schaap

In geschriften uit de 19e eeuw vinden we twee soorten beschrijvingen van het Ardens schaap. De een beschrijft het als een klein, vinnig dier met bruine kop en poten. Hierbij wordt ook verwezen naar de Solognote. De ander heeft het over eenzelfde type schaap maar dan met een gevlekte kop en poten (meer zoals het Houtlandschaap).

De beschrijving van prof. Debey (1845) is meer gedetailleerd. Hij heeft het over een klein ras met een schofthoogte van 50 cm en een lengte van 85 cm. De kop is bruin van kleur met soms een zwartachtige tint, zwarte, levendige ogen en een gekromde neus. Verder heeft het Ardens schaap volgens Debey een korte nek, een goed gevulde romp en ronde lendenen. De poten zijn fijn en onbewold.

Islinger

Een van de zeldzame geschriften uit de Oostkantons over het Ardens schaap komt van professor Willems. Volgens de oorspronkelijk in het Duits geschreven tekst werd het vroegere Ardens schaap een Islinger genoemd. 'Oesling', 'Eisling' of 'Islinger' was de Duitstalige naam voor het oostelijke gedeelte van de Ardennen waar het schaap tot ongeveer 1900 veelvuldig voorkwam. Hierna werd het ras verdrongen door Engelse zwartkoppen, zo vermeldt Willems.

De Islinger, ook wel aangeduid als Rose Kop of Voskop, werd beschreven als een zeer klein schaap in vergelijking met andere rassen maar met beter vlees en fijnere wol. Het was bijzonder goed aangepast aan de streek en stelde qua voeding weinig eisen. Het stond hoog op de poten en maakte gemakkelijk vet aan. De kop van de Islinger was onbewold tot achter de oren en de poten waren eveneens vrij van wol.

De Voskop rond 1950

Een goede beschrijving is verder die van de Belgische geschiedkundige Giovanni Hoyois. In zijn standaardwerk L'Ardenne et L'Ardennois, uitgegeven in 1949, schreef hij het volgende: het Ardens schaap is laat rijp, zoals alle lokale soorten maar geniet een zekere reputatie. Het is klein, licht en behendig. Een volwassen dier weegt 25 tot 30 kilo levend. Het vlees is bijzonder lekker. De vacht van volwassen dieren is wit, kort, samengedrukt en fijn. De wol weegt driekwart tot een pond en is erg in trek. De lammeren zijn meestal rossig.

In die tijd werden de lammeren op een leeftijd van 9 maanden voor 20 tot 33 francs verkocht aan kooplui die ze meenamen naar Henegouwen en Vlaanderen. Daar werden ze vetgemest voor de consumptie. Op deze manier kwamen de Voskopen vermoedelijk in Vlaanderen terecht. Hoyois verwijst ook naar Baron de Fierlant Dormer uit Freux, in de buurt van Libramont. Deze bezat vermoedelijk de laatste kudde Ardense Voskopen in de Ardennen. Midden jaren '60 verkocht hij zijn kudde voor de slacht. Aangenomen wordt, dat het Ardens schaap daarmee zo goed als volledig uit de streek verdween.

De Voskop nu

De huidige Voskopen zijn nagenoeg allemaal afkomstig van Vlaamse herders die deze dieren bleven inzetten in heidegebieden. De Voskop (Voesköp in het Limburgs) heeft een vosbruine kop en poten zonder vlekken, de wol is iets lichtbruin van kleur. Volwassen rammen kunnen harige, rosse manen ontwikkelen. De oaien lammeren doorgaans makkelijk en probleemloos af en worden daarbij het liefst niet gestoord. Ze geven voldoende melk voor twee lammeren en hebben een goed ontwikkeld moederinstinct. De lammeren worden geboren met een volledig vosbruine, harige vacht en zijn bij de geboorte al erg vinnig. Ook op latere leeftijd blijven de dieren vrij schichtig. Nog altijd hebben ze een goede slachtopbrengst en geven ze mager vlees van uitstekende smaak en kwaliteit.

Op welke manier de Ardense Voskop en het Voeskop Mergellandschaap exact met elkaar zijn verbonden, heb ik niet kunnen achterhalen. Feit is dat de twee rassen min of meer uit dezelfde streek komen en dat tot voor enkele tientallen jaren terug, nog Voeskop Mergellandschapen in deze streek rondliepen. Het zou mooi zijn om het Voeskop Mergellandschaap terug te fokken. De FTC zet zich daar graag voor in. ■

Ardense Voskop. Bron: stichting Levend Erfgoed.

Lars Vossen ontving een Certificaat van Verdienste omdat hij wil proberen om de Voskop terug te fokken

Hub Crapets met kampioen ooi 39-19534

Willem Eickmans met reservekampioen ram 52-22782

Kampioenen!

categorie	OMs-nummer	naam	punten	fokker
Kampioen ram	52-22773	Baron 2773	98	Willem Eickmans
Kampioen ooi (ex aequo)	39-19534	-	97	Hub Crapels
Kampioen ooi (ex aequo)	10019 025 3510	Sandy	97	MAK Blokweer
Reservekampioen ram	52-22782	Baron 2782	97	Willem Eickmans
Beloftevolle ooi (ex aequo)	105-17267	-	96	St. Limburgs Landschap
Beloftevolle ooi (ex aequo)	251-36316	Linn	96	MAK Blokweer
Beloftevolle ooi (ex aequo)	39-19547	-	96	Hub Crapels
Beloftevolle ram zwart	105-17289	-	95	St. Limburgs Landschap
Beloftevolle ooi zwart	105-17298	-	95	St. Limburgs Landschap

Ram 22773: kampioen 2022, 98 punten, op een leeftijd van 6 maanden

Ram 22782: reservekampioen 2022, 97 punten, op de foto 6 maanden

Ram 15383: kampioen 2019, 97 punten, op 3 jarige leeftijd

◀ Willem Eickmans: "Ik was de gelukkige fokker van de kampioen en de reservekampioen ram 2022. Hun vader was de kampioen 2019, gefokt door Hub Crapels. Laat ik nu van alle drie een foto hebben. Ook geldt hier weer niet de glorie voor mij, maar wederom informatief voor de lezers om te zien hoe goede rammen eruit zien."

zwart wit of bont?

Fokken met zwarte Mergellandschappen

Tekst: Janke Faber

Foto's: Hilde Hendriks, Gwen Ploegstra, Marijke Strating

Af en toe blijf je puzzelen. Zeker met de kleurvererving bij schapen. Zo kun je bij de Jacobschappen altijd zien dat het lam raszuiver is. Als ooi én ram een Jacobschaap zijn, krijg je lammeren met een bonte vacht. Als de ooi gedekt wordt door een ram van een ander ras, zijn de lammeren egaal zwart. Kruis je een witte en een blauwe Texelaar met elkaar, dan krijgt je witte lammeren. Kruis je een witte Texelaar met een Zwartbles dan krijg je zwarte lammeren. Hoe kan dat? En hoe zit het eigenlijk met de kleurvererving van onze Mergellandschappen?

Minder zwart

Mergellandschappen zijn voornamelijk wit van kleur, maar ook zwarte dieren komen voor. Naarmate de zwarte dieren ouder worden, wordt hun vacht grijzer. Deze vachten zijn zeer geliefd bij vachtvilt(st)ers. Omdat er de laatste jaren minder zwarte rammen beschikbaar zijn, rijst de vraag hoe de kleurvererving plaatsvindt én of witte Mergellandschappen ingezet kunnen worden om de zwarte kleur te behouden.

Mendel

Eerst even terug naar de schoolbanken. De grondbeginselen van de erfelijkheidsleer kennen we allemaal van de biologielessen uit onze schooltijd.

Rond 1860 ontrafelde de monnik Gregor Mendel de erfelijkheidsleer door zijn onderzoek met erwten. Na zeven jaar onderzoek trok hij de conclusie dat er sprake was van dominante en recessieve genen. Het dominante gen zorgde ervoor dat de erwten rond waren. Het recessieve gen zorgde ervoor dat de erwten hoekig van vorm waren. Als twee ronde erwten ook hoekige erwten bij de oogst gaven, dan wist je zeker dat de ouders in het bezit waren van zowel een dominant als een recessief gen. Herkenbaar zijn vast nog wel de percentages: 75% kans op een ronde erwt en 25% kans op een hoekige erwt (zie kader voor uitleg).

Meerdere genen

Bij schapen is het vererven van kleur ingewikkelder. Je kunt niet zeggen dat óf wit óf zwart óf bont dominant is. Bij de kleurvererving van schapen spelen meerdere genen een rol, waarvan vier genen al een hele goede indicatie geven. De genen bepalen welk pigment tot uiting komt. Er zijn twee soorten pigmenten, eentje voor de donkere kleuren en eentje voor de lichte kleuren. Zwart/bruin pigment heet eumelanine. Rood/geel/wit pigment heet feomelanine. De vier genen zorgen ervoor hoe het pigment verdeeld wordt en wel/niet tot uiting komt bij het schaap.

B-gen

Dit gen heeft te maken met eumelanine, dus bruin of zwart. Belangrijk is om te kijken naar de basiskleur van het schaap. De vachtkleur is hierbij niet leidend, omdat deze kan verkleuren in de zon of vanwege ouderdom. Kijk daarom naar de kleur van de kop en poten. Een zilvergrijs Mergellandschaap heeft een zwarte kop en poten, dus heeft het een donker pigment.

Bij sommige rassen, zoals een Ouessant-schaap met de vachtkleur "schimmel" is dit lastiger. Kijk dan naar de kleur van de lippen, oogranden en de neusspiegel. Als we kijken bij een Mergellandschaap, dan zijn de lippen, oogranden en neusspiegel donker van kleur.

A-gen

Het tweede gen is het A-gen, dat ook wel Agouti-gen wordt genoemd. Dit gen zorgt voor de verdeling van het donkere pigment (eumelanine) en het lichte pigment (feomelanine) op het schaap.

Dit is een complex gen met minstens 18 mogelijke variaties. De uitersten zijn natuurlijk duidelijk te bepalen. Schapen met alleen licht pigment zijn wit, een schaap met alleen donker pigment is zwart

of bruin van kleur. Hiertussen in zitten tal van variaties, die we kennen als moeflon, schimmel (Ouessantschaap), dassenkop etc.

De kleur wit is dominant over alle andere Agouti-varianties, de kleur zwart is ondergeschikt aan alle andere Agouti-varianten. Zwart is daarom recessief.

N.B. Bij een aantal rassen met het witte Agouti-gen, kan in de huidcellen wel zwart pigment voorkomen. Bij het Mergellandschaap is dit zichtbaar in de lippen, oogranden en neusspiegel.

E-gen

Het E-gen is een soort lichtschakelaar. Die zorgt ervoor dat het Agouti-gen "aan" of "uit" staat.

Staat het gen "aan", dan bepaalt het Agouti-gen of een schaap wit, donker of een patroon heeft. Als het gen "uit" staat, komt het Agouti-patroon niet tot uiting. De "uit-stand" is dominant.

S-gen

Het S-gen zorgt voor een bonte aftekening. Hoewel er gesproken wordt over één gen,

zijn er meerdere genen betrokken bij "bont", maar wetenschappelijk gezien is dit nog niet allemaal opgehelderd. Bont heeft niet alleen op de vacht betrekking, maar ook op de poten, kop en staart. "Niet-bont" is dominant.

Oplossing

Waarom krijgt een Jacobschaap dat gekruist wordt met een ander ras zwarte lammeren? Het S-gen dat zorgt voor de bonte tekening is recessief en komt bij de lammeren niet tot uiting. Omdat het B-gen - dat de basiskleur bepaalt -, aangeeft dat er sprake is van eumelanine (dus zwart pigment), is het lam zwart van kleur.

Waarom worden uit de kruising tussen een witte en een blauwe Texelaar witte lammeren geboren? Het Agouti-gen van de witte Texelaar is dominant over alle andere variaties. De lammeren zijn dus wit.

Waarom worden uit de kruising tussen een witte Texelaar en een Zwartbles zwarte lammeren geboren? Het E-gen zorgt ervoor dat het Agouti-gen aan of uit staat. Bij Zwartbles schapen staat dit gen "uit". Ondanks dat het Agouti-gen "wit" van

de witte Texelaar dominant is over andere agoutivariaties, wordt dit overruled door het E-gen dat aangeeft dat "wit" uitgeschakeld staat. Dus worden de lammeren zwart.

Kleurvererving bij Mergellandschapen

B-gen

Zoals als eerder aangegeven is de basiskleur van het Mergellandschaap zwart: de lippen, oogranden en neusspiegel van een Mergellandschaap zijn namelijk donker van kleur.

Agouti-gen

We gaan ervan uit dat het Agouti-gen bij het Mergellandschaap in maximaal 2 varianten voorkomt: dominant wit en recessief zwart.

Het lijkt erop dat binnen de (huidige) Mergellandschaappopulatie de "recessief zwart" niet of nauwelijks (meer) voorkomt. Als deze factor nog aanwezig is, is de frequentie in ieder geval heel laag. Dit kan afgeleid worden uit het feit dat er (vrijwel)

Erfelijkheidslaar

Kinderen krijgen zichtbare en onzichtbare eigenschappen mee van hun ouders. Deze eigenschappen zijn opgeslagen in chromosomen. Chromosomen zijn een soort strengen die bestaan uit DNA. In het DNA zit een soort code waarin erfelijke eigenschappen zijn vastgelegd.

Ieder levend wezen heeft een ander aantal chromosomen. Een mens heeft 46 chromosomen, die verdeeld zijn over 23 paren. Een schaap heeft 54 chromosomen die verdeeld zijn over 27 paren.

In de lichaamscellen van een schaap zitten 54 chromosomen, in geslachtscellen zit de helft (= 27 chromosomen). Bij de bevruchting smelten de geslachtscellen van de ooi en de ram samen, zodat het lam weer 54 chromosomen heeft.

Op de chromosomen zitten genen. Een gen is een stukje DNA. Elk gen beschrijft de code van een bepaald lichaamskenmerk, dat mede bepaalt hoe een schaap eruit ziet. Vaak wordt een kenmerk niet door één, maar door meerdere genen bepaald. Een voorbeeld hiervan is de vachtkleur van schapen.

Elk dier krijgt van zijn ouders informatie mee over de vachtkleur. Deze informatiestukjes noem je allelen. Soms zijn ze beide gelijk, maar ze kunnen ook beide verschillend zijn (bijvoorbeeld: allel van moeder is "wit", allel van vader is "zwart").

Een van de allelen is altijd dominant en bepaalt welke eigenschap voor ons zichtbaar is (bijvoorbeeld: het schaap heeft een witte vacht). De eigenschap die niet zichtbaar is, noemen we recessief.

Een dominant allel wordt aangegeven met een hoofdletter (W), een recessief allel met een kleine letter (w). Afhankelijk van de ouders kan een lam drie combinaties van allelen hebben:

WW: het schaap is wit
Ww: het schaap is wit
ww: het schaap is zwart

De combinaties WW en ww noemen we "fokzuiver". Als je twee dieren met WW kruist, weet je zeker dat je witte lammeren krijgt. Als je twee dieren met ww kruist, weet je zeker dat je zwarte dieren krijgt.

De combinatie Ww noemen we "fokonzuiver". Als je twee dieren met Ww kruist, krijg je zowel witte als zwarte lammeren. Als je een Ww met een ww kruist, krijg je ook zowel witte als zwarte dieren.

geen zwarte lammeren geboren worden die met zekerheid afstammen van 2 witte ouderdieren.

E-gen

Het E-gen staat bij zwarte Mergellandschappen "uit". Dit houdt in dat het witte Agouti-gen niet tot uiting komt. Omdat het B-gen aangeeft dat de dominante kleur zwart is, is het schaap zwart van kleur. Dit geldt voor (vrijwel) alle zwarte Mergellandschappen. Dit kan afgeleid worden uit het feit dat bij de paring van tenminste 1 zwarte ouder regelmatig zwarte lammeren worden geboren. Voor het ontstaan van een zwart Mergellandschaap is het immers voldoende als 1 van beide ouders het E-gen "uit" doorgeeft aan de nakomeling.

Als je een fokzuivere zwarte ouder paart met een witte ouder, is er slechts 50% kans op een zwart lam (en dus 50% kans op een wit lam), terwijl de combinatie van een fokzuivere zwarte ouder met ongeacht welke andere ouder 100% kans op een zwart lam geeft.

Succesvol zwarte Mergellandschappen fokken

Als je zwarte Mergellandschappen wil fokken, is het dus niet noodzakelijk om twee zwarte ouders met elkaar te laten paren. Dit is prettig om te weten, omdat het aantal gekeurde zwarte rammen de laatste jaren zeer beperkt is.

Gezien de zeer beperkte zwarte Mergellandlijnen binnen de huidige populatie, is het zelfs wenselijk om maar één zwarte ouder te gebruiken en deze te paren met een wit Mergellandschaap uit een voldoende afwijkende bloedlijn met goede raseigenschappen. ■

Bron: Fokken op kleur: niet zo zwart-wit als het lijkt. Noëlle Hoorneman. Vakblad Het Schaap, augustus 2022.

Met dank aan Maurice Vaessen (FTC).

Tekst: Willem Eickmans

Antieke scheerstoel

In de oudheid waren de schapen veel kleiner en lichter dan tegenwoordig. Het scheren gebeurde dan doorgaans op de bovenbenen van een zittende scheerder of scheester. Later ging men ook een plank of bankje gebruiken waarop de scheerder ging zitten en het schaap voor zich op de plank of bank legde. Ook een tafel werd gebruikt, immers de schapen waren toentertijd makkelijk op te tillen.

Tegenwoordig zijn de meeste schapen dusdanig zwaar dat ze niet alleen op een bankje of tafel te tillen zijn. Ze worden op hun achterste op de grond gezet en vanuit die positie geschoren. Sommige scheerders kiezen voor een rugvriendelijke manier van scheren en laten het schaap staan. De kop is dan gefixeerd zodat het schaap stil blijft staan.

Recentelijk kwam een antieke scheerstoel op een veiling. Bij de octrooiverlening stond vermeld: "De schapen, met hun achterste geplaatst in de zitkom, rusten met hun rug tegen de rugleuning als ze worden geschoren. Ze zijn dan zeer rustig en makkelijker te scheren. Tijdens het scheren kan de zitkom meedraaien en de rugleuning is verstelbaar." Het octrooi werd verleend op 6 april 1875 aan Charles en James McCall uit Morristown, Ohio. ■

Boekvertaling

The Child's Picture Book of Domestic Animals

Al surfend op het internet, kom je af en toe een bijzonder pareltje tegen. Willem Eickmans vond zo een bijzonder prentenboek dat in Londen in 1869 werd uitgegeven. Het boek is best bijzonder, want er is nog maar 1 exemplaar aanwezig in de Nationale Bibliotheek van Engeland.

In het boek worden twaalf dieren behandeld, elk voorzien van een geïllustreerde plaat: paard, koe met kalf, schaap, geit, ezel, de huishond, grote honden, konijnen, cavia's, kat, varkens en pony. Willem koos het schaap er uit en geeft een vrije vertaling van de Engelse tekst.

Als we in de lente door de velden wandelen, zien we schapen met hun kroost. Ze staan graag te kijken terwijl hun jongen het zachte, verse gras proberen, of huppelen, spelen en rennen.

De jongen van de schapen noemen we lammeren, en ze zien er zo mooi en zacht uit in hun fijne witte vacht, dat het een feest is om ze te zien terwijl ze naast de ooi draven. Natuurlijk is je verteld dat de wol van de schapen bekend staat als de vacht; en dat wanneer het zo dik wordt dat het beest het te heet vindt voor de warme tijd van het jaar, het met een schaar wordt afgesneden. Heb je de mannen die voor de kudden zorgen de schapen zien scheren? Ze vangen ze een voor een en draaien ze op hun rug, en knippen dan met een paar grote, scherpe scharen de lange, dikke wol af. Daarna lieten ze ze gaan en renden ze weg om te springen en te dartelen, heel blij dat ze van hun vacht af waren. Maar we moeten er goed op letten dat we de schapen of de lammeren niet scheren als de dagen en nachten koud zijn wanneer we voor het eerst de lange wol afdoen; er moet een mooie schuur of schaapskooi zijn waar ze 's nachts in kunnen slapen, anders missen ze hun fijne warme jassen. Weet je wat we met de wol doen? Het wordt allemaal schoon gemaakt en uit elkaar getrokken met een soort kam; dan sturen we het naar de ververij, waar het zwart, of blauw, of bruin wordt gemaakt, of in de tint die we voor ons gebruik willen. Vervolgens wordt het gesponnen totdat het lange draden vormt, en dan wordt het op rollen gewikkeld en in een soort web uitgespreid. Tenslotte sturen we het naar het weefgetouw, waarop mannen het weven en er stof van maken, en van stof maken we allerlei soorten kleding. Dus, zie je, het is maar goed dat we schapen hebben en er de mooie warme jassen van hebben, en er mooie kleren van maken die we allemaal zo graag willen.

Probeer hier eens aan te denken als je een steen oppakt om naar een schaap te gooien, en je zult de steen niet gooien, maar zult voelen hoe al deze beesten ook nuttig voor ons zijn, en er zijn om ons te helpen met het voedsel en de kleren die we nodig hebben. Bovendien zijn ze zo tam dat als we aardig voor ze zijn, ze op onze roep zullen komen. Het is een grote zonde om als een stomme bruut dieren pijn te doen of te slaan, als we dat doen uit wrok of kwade wil; want ze zijn niet door ons gemaakt, maar door God, die ze geschapen heeft opdat ze ons van nut kunnen zijn, en opdat we vriendelijk voor ze kunnen zijn, voor ze kunnen zorgen en ze te eten kunnen geven en voor ze kunnen zorgen wanneer ze onze hulp nodig hebben.

Degenen die voor kuddes zorgen, leren elk schaap kennen dat onder hun hoede is. Je weet hoe we de man noemen die eropuit gaat om de schapen en lammeren te hoeden en te verzorgen. Hij is de schaapshoeder; maar we maken van die twee woorden één woord en noemen hem de herder. Hoeden betekent ze naar één plek brengen, en hij heeft een hond om hem daarbij te helpen. Als de schapen op uitgestrekte velden grazen of op het land rond de boerderij, heeft de hond veel werk te doen. Als de schapen te ver afdwalen, gaat hij ze rennend zoeken, en springt en blaft naar ze totdat ze zich omdraaien en teruggaan. En als een schaap van de rest afdwaalt en verdwaald is, gaat de hond haar zoeken net zo lang tot hij haar vindt en dan neemt de herder haar mee naar huis. Of de hond blaft en bijt het schaap in haar oor zodat ze teruggaat.

In koude, lange nachten kan een schaap uit de kooi komen en verdwalen in de sneeuw. De kooi is een plaats met een omheining eromheen, waar de schapen worden gevoerd als er geen gras is om te eten in de velden, of op de hei, of op de heuvel; en als een schaap door de omheining breekt, of uit de plaats springt waar het is met de rest van de kudde, kan het verdwalen in de sneeuw of

van een diepe plek aan de rand van de heuvel vallen, of verdwalen op de grote uitgestrekte heidevelden, waar de donkere nacht zo snel invalt. Dan zal de herder het missen, en zal zijn hond roepen en zijn staf meenemen en gaan zoeken. De staf is een lange stok met aan het uiteinde een grote haak, waarmee de herder de schapen leidt, of vastpakt aan een poot als hij het wil vangen. Als hij het verloren schaap gaat zoeken, stuurt hij eerst de hond, die snuffelt, en blaft, en rent hier en daar tot hij het spoor heeft gevonden, of de sporen die de schapenpoten op de grond of in de sneeuw hebben achtergelaten, en dan gaan herder en hond door tot ze bij de plek komen waar ze het arme ding vinden, die niet weet welke kant het op moet om thuis te komen. Als het schaap dan kreupel is of zo ver is gegaan dat het te zwak is om te lopen, neemt de herder haar op zijn rug, draaft de hond naast hem en gaan ze op weg naar de boerderij. In de tijd van het jaar wanneer de kudden op het veld gaan grazen, kan een lam van de rest afdwalen en verdwalen op de heide, of in een spleet of een gat in de rotsen terechtkomen, en dan begint de herder te zoeken, en als hij het lam vindt, draagt hij het in zijn armen en brengt het terug naar de plaats waar het veilig zal zijn.

In sommige delen van de wereld zijn de herders dagenlang van huis om hun kudden te hoeden, en terwijl ze aan het hoeden zijn, lezen of breien ze of snijden ze dingen uit hout; sommigen van hen maken uit hout gesneden speelgoed waar sommigen van jullie graag mee spelen. Sommige herders leren fluit spelen. Er is een plaats in Frankrijk waar het land vlak en drassig is en de schapen ver kunnen dwalen. De herders daar lopen op stelten. Stelten zijn palen die ze aan hun benen binden, zodat ze hoog boven de grond staan en ver kunnen kijken. Het is vreemd om deze mannen te zien als ze willen rusten, want ze zitten gewoon op een plat bord aan het uiteinde van hun stok en lijken zo op de top van drie lange stokken te zitten. Op die manier breien ze ook sokken en allerlei

dingen, en kijken uit naar hun schapen, die een kilometer of twee zijn afgedwaald op zoek naar zoet gras en kruiden.

Sommige kinderen willen een lammetje als huisdier houden en het leren ermee te rennen als een hond. Lammeren zijn mooie witte mollige speelkameraden als ze schoon worden gehouden; maar het ergste is dat ze opgroeien tot schapen, en dan zijn het geen leuke dieren om in huis op en neer te laten lopen. Lammeren zijn niet bedoeld om binnenshuis te worden gehouden zoals katten en honden, en zullen op die manier niet gedijen, zodat het niet de beste huisdieren zijn. Ze voelen zich het best op een veld op een warme dag in juni, of onder een afdak of schaapskooi, waar ze vers voedsel en vrije lucht hebben en toch uit de koude wind worden gehouden. Als je buiten bent op een dag dat de wind waait, en je ziet een kudde schapen in een veld waar een heuvel is, of een krijtgroef, of een plek waar ze aan de kant kunnen kruipen, dan zul je ontdekken dat ze meteen naar de kant van de heuvel of de kuil gaan, waar ze de wind niet voelen.

Het Schotse schaap is klein en heeft een zwart gezicht en is een van de beste voor vleesproductie. Ook de Welsh is een goed schaap, maar is vrij klein. Degenen die we South Downs noemen, ontleen hun naam aan de plaats waar ze eten, op de uitgestrekte heuvels of velden die op de top van de kliffen bij de zee liggen. Dan zijn er schapen met korte dikke wol, en sommige met lange wol; sommige met rechte wol, en sommige met wol die in krullen zit; sommige met korte en sommige met lange staarten.

In alle delen van de wereld is het schaap zo nuttig dat we niet weten wat we zouden doen als we zijn vlees niet als voedsel hadden en zijn wol niet om onze kleren van te maken. En van de huiden, waar de wol van afgesneden is, maken we handschoenen, schoenen, zittingen van stoelen en allerlei soorten goederen. ■

Jason geeft koning Pelias het gulden vlies

Het gulden vlies aan een keten van schakels met vuurslagmotief

Het gulden vlies

Tekst: Evert van Acker

Wie destijds of recent (nieuwe) Sissi-films heeft gezien, kon bemerken dat de Oostenrijkse keizer Franz-Joseph steeds het Gulden Vlies droeg. Dit ordeteken was in 1420 door hertog Philips de Goede ingesteld als tegenhanger van de Engelse Orde van de Kousenband en de Franse Orde van de Ster. Leden van de orde waren van hoge adel en kwamen aanvankelijk jaarlijks bijeen in een kapittel.

De Bourgondiërs, later de Habsburgers, vormden op die manier een uitgekozen elite. Latere dragers waren ook de vliesridders Willem van Oranje en de graven van Egmond en Horne. Ze konden alleen door gelijken worden berecht; een regel die Alva schond toen hij de laatste twee liet onthoofden.

Het ordeteken was een hangend lam, oorspronkelijk bevestigd aan een keten met 52 schakels waarin het Bourgondische vuurslagmotief¹ was verwerkt.

Wat was de achtergrond van dit symbool?

Eenzijds was dit een bijbels motief, zie de figuur van Gideon, een oudtestamentische held die ook al wonderlijke avonturen met een schapenvacht had beleefd. Maar veel belangrijker was de mythe van de Argonauten uit de Griekse Oudheid.

Het begon rond 1300 voor Christus

De godin Nephele werd door haar man, een koning, verstoten. Ze zond haar kinderen Pricos en Helle een ram met een gouden vacht om hen in veiligheid te brengen. Helle viel onderweg in een zee-engte, de naar haar genoemde Hellespont. Pricos werd in Colchis (nu Georgië) gastvrij opgenomen door koning Aeëtes. Hij offert de ram aan Zeus en schenkt het vlies aan Aeëtes die het ophangt in een tuin, bewaakt door een nimmer slapende draak. Roof was volgens de Grieken onmogelijk maar de held Jason probeert het toch, als opdracht om de troon van zijn vader terug te krijgen. Hij verzamelt een groep beroemde helden (de Argonauten) en met hun schip Argo varen ze naar het oostelijk uit-

Karel V met gulden vlies

Philips de Goede met het gulden vlies

Het Schwurkreuz

einde van de Zwarte Zee. In Colchis worden ze ontvangen door koning Aeëtes. Zijn dochter Medea, die toverkunst beheerst, wordt verliefd op Jason en helpt hem met het vervullen van zijn moeilijke opdracht om de vacht te bemachtigen.

Nadat de roof is gepleegd, gaat ze met Jason en het gulden vlies naar Griekenland en baart hem twee kinderen. Maar Jason ruilt haar in voor de dochter van de Korinthische koning en de diepgekrenkte Medea doodt haar twee kinderen. In de tragedies van Euripides wordt zij uitvoerig ten tonele gebracht.

Bourgondische, Spaanse en Habsburgse tak²

De Bourgondiërs, die later beweerden zelf van de Trojaanse helden af te stammen, gebruikten het symbool van de lamsvacht ook om het belang van de wol – het voornaamste nijverheidsproduct van Vlaanderen – te onderstrepen. De orde wordt later uitgebreid tot 50 leden. Karel V zat het laatste kapittel voor. Na hem komt er een Spaanse tak waarvan de Spaanse koning nu de grootmeester is. Deze tak verleent de orde ook aan niet-katholieken zoals aan leden van ons eigen koninklijk huis.

De Habsburgse tak uit Oostenrijk bestaat ook. De laatste grootmeester was daar Otto Von Habsburg, kleinzoon van Franz-Joseph. Het ordeteken wordt nu niet meer gedragen met een keten maar met een lint. In het Kunsthistorisches Museum in Wenen kan je nog altijd de schatkamer van de orde bezoeken. Hier wordt ook het Schwurkreuz (eedkruis) bewaard. Tot op de dag van vandaag leggen pasbenoemde ridders en Oostenrijkse officieren de eed af voor dit zogenaamde 'Eedkruis'.

Achtergrond van de mythe

De waarschijnlijke achtergrond van de mythe is dat de Grieken in de Oudheid hun graantekort aanvulden langs de oevers van de Zwarte Zee. In Colchis werd stofgoud gewonnen door het zeven van rivierwater met behulp van een schapenvacht. Het stofgoud bleef hangen in de vacht en zodoende werd 'de gulden

vacht' een deel van de Griekse overlevering. Homerus (800 voor Christus) noemt Argos al als hoofdplaats van Argolis op de Peloponnesos. Zo kwam het gulden vlies in de mythe van de Argonauten terecht. ■

Noot van de redactie

- 1) Een vuurslag is een ijzeren staafje waarmee met behulp van een vuursteen en tondel - bijvoorbeeld gedroogd mos of een stukje tondelzwam - vuur kan worden gemaakt. Door het vuurslag in de lengte langs de vuursteen te halen, ontstaan vonken die het tondel doen ontbranden. Het vuurslag is ook het symbool van de Orde van het Gulden Vlies.
- 2) Over de Orde van het Gulden Vlies is veel informatie te vinden. Als eerste kennismaking is een interessante e-tentoonstelling te vinden op internet. Hier lees je meer over de geschiedenis van de ridderorde, aan de hand van een aantal bijzondere kunstwerken, objecten en documenten: <https://www.museabrugge.be/collecties/e-tentoonstellingen/de-orde-van-het-gulden-vlies-1>

Vuurslag met vuursteen en tondel

Deh-Kom IJsland

Tekst en foto's: Janke Faber

Deel 2. Winterse wolverwerking op IJsland

Tijdens onze vakantie op IJsland in de zomer van 2022 maakten de schapen een groot deel uit van onze reis. In de Dèh-Kom 2 van 2022 heb ik u kennis laten maken met (de geschiedenis van) het IJslands schaap. In deel twee nemen we een kijkje in het Nationaal Museum van IJsland dat in Reykjavik staat. In een nationaal museum staat altijd de geschiedenis van een land centraal. Op IJsland is dat ook zo, maar wat het bezoek extra interessant maakte was de grote aandacht voor het verwerken van wol.

Export

IJsland heeft natuurlijk een rijke historie met niet alleen Vikingen, maar ook met schapen. De schapen wisten zich goed te handhaven onder de ruige omstandigheden van het IJslandse klimaat. Tijdens de doorgaans “echte winters” waren werkzaamheden buitenshuis lastig, dus werd naar “binnenwerk” gezocht. In de wintermaanden werd dan ook veel tijd besteed aan de verwerking van de wol: kammen, spinnen, weven, breien en viltten tot warme kleding. Schapenwol werd (en wordt) op IJsland gebruikt voor het maken van alle kledingstukken: van onderbroeken tot sjaals en van kousen tot truien. De werkstukken waren in de Middeleeuwen een belangrijk exportproduct voor de IJslanders. Wanneer ze naar het buitenland zeilden, was dit voornamelijk naar Noorwegen.

Spinsteentjes

In een Nationaal Museum is ook altijd een collectie spinsteentjes te bewonderen, die gebruikt werden bij het spinnen van wol met een spintol. Voor de geïnteresseerden: in Dèh-Kom 2 van 2020 is de werking van spinsteentjes uitgelegd.

Bijzonder in dit museum was echter, dat er heel veel (resten van) gebreid en geweven textiel tentoon was gesteld. Door het ijzige klimaat op IJsland zijn de textiele resten ontzettend goed bewaard gebleven. In de Nederlandse bodem zul je niet zulke mooie oude resten terugvinden!

Weven

Tegenwoordig pakken we sneller een paar breipennen dan een weefgetouw om de gesponnen wol te verwerken, maar in vroeger tijden was het precies andersom. Het weven was er eerder dan het breien. Pas in de 16e eeuw werd er voor het eerst gebreid.

IJslanders zijn echte handelaren en wolproducten waren belangrijke handelswaar. Boeren die in de buurt van de zee woonden, ruilden bijvoorbeeld gedroogde vis voor boter of wol met de boeren in het binnenland. De zelfgesponnen, geweven wollen stof was IJslands belangrijkste exportproduct totdat de stokvis in de 14e eeuw dominant werd.

Vadmal, inbreizootjes en sneeuwsokken.

Vadmal

Wolverwerking was vooral vrouwenwerk. Het is niet eenvoudig om de ruwe wol te transformeren tot geweven kledingstukken. Een wollen geweven stof, die je daarna zo vervilt dat je geen losse draadjes meer ziet, wordt vadmal genoemd. Het is te vergelijken met wolvlit. De stof is lekker warm en water- en winddicht. Ideaal op IJsland.

De stof werd geweven op een breedte van twee el (een IJslandse el is ongeveer 49 cm). Leuk om te weten: de prijs van een koe was 90 el (ca. 45 meter) vadmal.

Fleurige inbreizootjes

Schoenen werden gewoonlijk gemaakt van schapen- of koeienhuiden. Om te voorkomen dat je koude en/of natte voeten kreeg, werden er zootjes voor in de schoenen gebreid. Voor de alledaagse hardere omstandigheden, zoals reizen in slecht weer, werden zootjes van paardenhaar gebruikt. De zondagse zootjes werden echter gemaakt van wol en hadden de prachtigste patronen.

Lange sokken

In de winter reisden de mensen te voet, wanneer de omstandigheden niet geschikt waren om per paard te rijden. Een stok met punt werd gebruikt om de heuvels op te klimmen, in de sneeuw te hakken en de dikte van het ijs te meten. In de winter werden kniehoge sneeuwsokken gedragen en sneeuwschoenen werden gebruikt om te voorkomen dat je in de poedersneeuw wegzakte. In gebieden waar de sneeuwlaag steviger was, werden ski's gebruikt, vooral in het noorden van IJsland.

Schaatsen van been werden ook lang gebruikt en werden gevonden bij opgravingen van de eerste bewoners. Het waren beenderen van paarden of koeien die onder de schoenen werden gebonden: een primitief schaatsijzer. Een stok met een punt werd gebruikt om voort te bewegen.

Met veel plezier hebben we door het museum gedooled. Naast wolproducten was er een kleine afdeling kantklossen en ook een indrukwekkende collectie met geborduurde (religieuze) kledingstukken. Tot slot brachten we nog een bezoekje aan de zaal waar foto's hingen van vrouwelijke

fotografen uit Scandinavië die foto's maakten in de begintijd van de fotografie. Bijzonder mooi vond ik de foto's van Else Danielsen die fotografeerde op de Faeröer eilanden. Ze had onder meer een prachtige foto gemaakt van het schapen scheren begin 1900 op het eiland Kunoy op de Faeröer en het melken van de koeien op datzelfde eiland in 1886. Kortom, het was een heerlijk dagje cultuur- of moet ik zeggen wolsnuiven. ■

De Griekse landstreek Arcadia werd in de vroege pastorale poëzie beschreven als een idyllisch land, vol met bloemen, fruit, bossen, vogelzang en altijd zomer. Het was een ideaal landschap zoals in de Bijbelse Tuin van Eden. Eenvoudige herders beleefden in het utopische Arcadia een bestaan van natuurlijke vreugden en zorgeloosheid.

De herders uit Arcadia

▲ "De herder" Govert Flinck

▼ "De herderin" Paulus Moreelse

Tekst: Willem Eickmans

Foto's: Rijksmuseum Amsterdam

De Griekse dichter Hesiodos (700 v.Chr.) was de eerste dichter/schrijver die het immaterieel cultureel erfgoed van zijn tijd vastlegde. Latere schrijvers haakten daarop in en zo ontstonden herdersgedichten en herdersromans. Meestal komen er herders, herderinnen en schapen in een geïdealiseerde omgeving in voor die in harmonie met de natuur leven. Zij vinden macht en geld niet belangrijk; wel het adoreren van hun geliefden.

In de Italiaanse renaissance kwam dit thema tot grote bloei en onder de naam Arcadia verschenen in de 17e eeuw verscheidene herdersromans. Het genre, veelal geïnspireerd op Siciliaanse herdersliedjes, omvat dan vaak wedijverende herders verwickeld in allerlei liefdesperikelen.

Maar met die renaissance deed het genoemde pastorale element ook zijn intrede in de schilderkunst. In Nederland bijvoorbeeld bij de schilders Paulus Moreelse (1571-1638) en Govert Flinck (1615-1660).

Moreelse schilderde historiestukken en pastorale taferelen met herders, maar toch voornamelijk portretten. De herderin was een van zijn favoriete onderwerpen. Hij beeldde ze steevast verleidelijk en losbandig uit.

Flinck had dezelfde fascinatie als Moreelse. Hij was een van de beroemdste leerlingen van Rembrandt. De invloed van Rembrandt was dan ook goed zichtbaar in zijn werk. Men gaat ervan uit dat hij in zijn schilderij "De herder" van 1636, Rembrandt weergeeft met de zo kenmerkende staf en fluit uit die tijd.

"De herderin" is te zien in het Rijksmuseum en "De herder" in het Amsterdams Historisch Museum. ■

In het nieuws

De Limburger

Fotograferen is een grote hobby van ons lid Willem Eickmans.

Dagblad De Limburger geeft lezers de mogelijkheid om een foto in te sturen waarmee een speciale pagina op de woensdag wordt gevuld. Willem stuurt daarvoor ook wel eens een foto in.

En... er wordt er ook nog wel eens geplaatst. Zo stond er al een paar keer een foto van een Mergellandschaap met een van zijn kleinkinderen in de krant.

Tot Willem zijn verbazing werd een van zijn ingezonden foto's zelfs tot beste foto van het jaar 2022 gekozen. ■

